

Konspirasjonsteorier og farlige rykter

Har du noen gang baksnakket noen, eller spredt usannheter om noe eller noen? Små rykter er som regel harmløse, men noen rykter kan være farlige.

AV TRINE-LISE GJESDAL | PUBLISERT 25. AUG. 2017 | OPPDATERT 27. JAN. 2020

En jente hvisker inn i øret til en gutt

Hvis noe virker for utrolig til å være sant, kan du spørre: Hvordan vet du dette? Kan du bevise det? Kan vi sjekke om det er riktig? Foto: Shutterstock.

Nesten hele verden satt klistret foran tv-en 20. juli 1969. Det var da amerikaneren Neil Armstrong ble det første mennesket som satte sin fot på månen. Tv-seerne kunne til og med høre Armstrong si: "That's one small step for a man, one giant leap for mankind." På norsk betyr det noe sånt som "et lite skritt for en mann, men et stort steg for menneskeheten". Alle så det! Likevel var det noen som spredte rykter om at månelandingen var en bløff – at astronauten ble filmet i et filmstudio.

Månelandingen

Ryktet om månelandingen er bare én av veldig mange konspirasjonsteorier – eller rykter – som fins. En konspirasjon betyr egentlig at en gruppe mennesker forsøker å påvirke omverdenen i skjul. Det kan være noe så enkelt som at ett menneske snakker nedsettende om en annen i gjengen, for at de andre vennene ikke skal like han eller henne. Om de andre vennene tror på det slemme som blir sagt, velger de kanskje å fryse ut vedkommende. Det er selvfølgelig skikkelig dårlig gjort. Men ryktesprederen har da oppnådd det han eller hun ønsker.

Hvorfor spre rykter?

Hvorfor sprer mennesker usanne rykter, og hvorfor velger noen å tro på dem? Det forsøker forskeren Asbjørn Dyrendal å finne ut. Asbjørn jobber ved Institutt for filosofi og religionsvitenskap ved NTNU. Han tror det er flere grunner til at noen spredte rykter om at månelandingen var en bløff. Én av forklaringene kan være at noen ville sette amerikanske vitenskapsfolk og myndigheter i et dårlig lys.

Bilde av to gamle tv-er med bilder fra månelandingen fra 1969

Amerikanerne var de første som landet på månen - i 1969. Det var det ikke alle som trodde på, til tross for bilder fra månelandingen, som det til venstre her. Til høyre ser du astronautene Neil Armstrong, Michael Collins og Edwin Aldrin Jr. Foto: NASA.

Fra rykte til forfølgelse

Asbjørn forteller at de fleste konspirasjonsteoriene er ufarlige, men at noen rykter kan skade mange flere mennesker enn venner og bekjente. Enkelte rykter har, for eksempel, rammet politiske eller religiøse grupper.

Forfulgte mennesker

– Jøder har vært utsatt for mange konspirasjonsrykter gjennom historien. Et av dem går ut på at jødene forgiftet drikkevannet og dermed stod bak pestbølger som Svartedauden. Det er selvfølgelig ikke sant. Men de som spredte ryktene, ville at andre skulle tro at jødene var farlige. Det endte også med at jødene ble forfulgt, forteller Asbjørn.

Still spørsmål tilbake

Asbjørn Dyrendal sier at man ikke skal tro på alle "hemmelighetene" som blir fortalt. Om en eller annen prøver å overbevise deg om noe eller noen, kan det være lurt å stille noen spørsmål tilbake, før du velger å tro noe som helst.

– Du kan for eksempel spørre vedkommende: "Hvordan vet du dette? Kan du i så fall bevise det du sier? Og kan vi sjekke om dette er riktig?"

Publisert i Nysgjerrigper 2-2017

SAMFUNNSFAG HISTORIE

Meldinger ved utskriftstidspunkt 9. april 2025, kl. 16.57 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.